МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації

ННІ (факультет)

Менеджменту та публічного управління

кафедра

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Реалізація положень державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні»

Здобувача вищої освіти II курсу, групи МПА-24-1,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»,
освітня програма «Регіональне управління
та самоврядування» _____ Мальченко Валерій Миколайович
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Сидоренко Олексій Миколайович, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Канцур Інна Григорівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри менеджменту та публ. упр-я
протокол від «30» 01 2026 № 6

Завідувач (начальник)
кафедри _____ Гусятинський Микола Володимирович, к.т.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2026

Реєстрація № 6 21.01.2026 Бишенко І.М.
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання) 26.01.26 (дата) (підпис)

Результат захисту 90б. 10.11.26 (підпис)
(оцінка) (дата)

Голова комісії: (підпис) І.В. Діков
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:
(підпис) М.В. Гуцаленюк
(ініціали, прізвище)
(підпис) І.І. Канцур
(ініціали, прізвище)
(підпис) О.І. Вашнева
(ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підпис)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	30		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	50		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	5		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	40		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5 (відмінно)	11.02.2026	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації

Кафедра менеджменту та публічного управління

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітня програма Регіональне управління та самоврядування

Затверджую
Завідувач кафедри
Гусятинський М. В.
«27» 12 2024

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Мальченку Валерію Миколайовичу
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи
" Реалізація положень державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні"
Затверджена наказом ректора від «27» грудня 2024 р. №1915
2. Строк здачі закінченої роботи «01» лютий 2026 р.
3. **Мета роботи** вивчення теоретичних і практичних засад реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього середовища на регіональному рівні, аналіз особливостей її впровадження в Бородянській селищній громаді та визначення напрямів удосконалення з урахуванням сучасних викликів і процесів повоєнної відбудови.
Об'єкт дослідження: державні заходи та політичні механізми України у сфері охорони навколишнього середовища.
Предмет дослідження: особливості реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні, зокрема в контексті діяльності Бородянської селищної громади.
База дослідження – Бородянська об'єднана територіальна громада.
4. Вихідні дані до роботи: Конституція України, закони України та підзаконні акти у сфері екології; офіційні документи Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади; матеріали публкацій; відкриті дані цифрової екосистеми «Еко Загроза»; нормативні та звітні документи Бородянської селищної ради.
5. Перелік графічного матеріалу: не містить.
6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи: магістерська робота

складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних дж

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної)роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	25.11.2024	15.11.2024
2	Підготовка першого розділу роботи та подання його керівнику	25.04.2025	25.06.2025
3	Підготовка другого розділу роботи та подання його керівнику	03.11.2025	25.10.2025
4	Підготовка третього розділу роботи та подання його керівнику	05.12.2025	5.12.2025
5	Підготовка вступу та форматування висновків, списку літературних джерел. Оформлення роботи згідно вимог ДПУ та подання її керівнику	19.12.2025	16.12.2025
6	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	до 16.01.2026	12.01.2026
7	Отримання відгуку керівника	26.01.2026	26.01.2026
8	Отримання зовнішньої рецензії	30.01.2026	30.01.2026
9	Попередній захист роботи	28-29.01.2026	28-29.01.2026
10	Перевірка роботи на унікальність	18.01.2026	14.01.2026
11	Допуск кваліфікаційної роботи до захисту зав.каф.	до 01.02.2026	до 01.02.2026
12	Захист кваліфікаційної роботи	10-12.02.2026	10-12.02.2026

8. Дата видачі завдання «27» грудня 2024 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи _____ (підпис) Сидоренко О. (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Близнюк А. С. (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) Мальченко В. (прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

ПІБ. – Реалізація положень державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні

Метою роботи є вивчення теоретичних і практичних засад реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього середовища на регіональному рівні, аналіз особливостей її впровадження в Бородянській селищній громаді та визначення напрямів удосконалення з урахуванням сучасних викликів і процесів повоєнної відбудови.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати **завдання**:

– дослідити поняття, сутність та основні складові державної політики у сфері охорони навколишнього середовища.

– проаналізувати форми та принципи впровадження екологічної політики на рівні регіональних громад.

– оцінити міжнародний досвід ефективного управління екологічними процесами на місцевому рівні та можливості його адаптації для України.

– вивчити сучасний стан та механізми реалізації державної екологічної політики у Бородянській селищній громаді.

– визначити проблеми та бар'єри у реалізації державної політики охорони довкілля на прикладі Бородянської громади.

– розробити рекомендації щодо удосконалення державної екологічної політики в умовах сучасних викликів та під час повоєнної відбудови.

Об'єкт дослідження – державні заходи та політичні механізми України у сфері охорони навколишнього середовища.

Предмет дослідження – особливості реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні, зокрема в контексті діяльності Бородянської селищної громади.

База дослідження – Бородянська об'єднана територіальна громада.

Наукова новизна одержаних результатів та їх практичне значення полягає в тому, що дослідження дозволило виявити ключові проблеми та потреби Бородянської громади в умовах повоєнного відновлення, окреслити основні екологічні ризики та інституційні недоліки, а також запропонувати практичні заходи щодо удосконалення державної екологічної політики, що можуть бути використані органами місцевого самоврядування для стратегічного планування відбудови та підвищення екологічної безпеки.

Структура магістерської роботи: Відповідно до поставленої мети дослідження та завдань магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Ключові слова: державна екологічна політика, охорона навколишнього середовища, регіональний рівень, екологічний контроль, сталий розвиток, природоохоронне законодавство, моніторинг довкілля.

Рік виконання дипломної роботи – 2025

Рік захисту роботи – 2026

SUMMARY

Full Name – Implementation of the Provisions of State Policy on Environmental Protection at the Regional Level

The purpose of the work is: to examine the theoretical and practical foundations of implementing state policy in the field of environmental protection at the regional level, to analyze the specifics of its implementation in the Borodianka United Territorial Community, and to identify directions for improvement in light of contemporary challenges and post-war reconstruction processes.

To achieve the set goal, it is necessary to formulate and solve the following tasks:

- investigate the concept, essence, and main components of state policy in the field of environmental protection.
- analyze the forms and principles of implementing environmental policy at the level of regional communities.
- evaluate international experience in effective local-level environmental management and its potential adaptation for Ukraine.
- examine the current state and mechanisms of implementing state environmental policy in the Borodianka United Territorial Community.
- identify problems and barriers in the implementation of state environmental policy, using the Borodianka community as an example.
- develop recommendations for improving state environmental policy under current challenges and in the context of post-war reconstruction.

The object of the study is the state measures and political mechanisms of Ukraine in the field of environmental protection.

The subject of the research is specific features of the implementation of state environmental policy at the regional level, particularly in the context of the Borodianka United Territorial Community.

The base of the study is Borodyansk United Territorial Community.

The scientific novelty of the obtained results and their practical significance lies in the identifying the key problems and needs of the Borodianka community in the context of post-war recovery, outlining major environmental risks and institutional shortcomings, and proposing practical measures to improve state environmental policy, which can be used by local self-government bodies for strategic planning of reconstruction and enhancement of environmental safety.

The structure of the master's work: In accordance with the research aim and objectives, the master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, and a list of references.

Keywords: state environmental policy, environmental protection, regional level, environmental control, sustainable development, environmental legislation, environmental monitoring.

The year of completion of the thesis is 2025

The year of job protection is 2026

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ 7
1.1. Поняття та сутність державної політики охорони навколишнього природного середовища 7
1.2. Основні форми та принципи реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні 14
1.3. Міжнародний досвід побудови ефективної державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні..... 19
РОЗДІЛ 2.АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В БОРОДЯНСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ ГРОМАДІ 25
2. 1 Сучасний стан та механізми реалізації державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ 25
2. 2 Дотримання державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час проведення відновлення Бородянської ОТГ 30
2. 3 Ключові проблемні аспекти реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ..... 35
РОЗДІЛ 3.НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ..... 39
ВИСНОВКИ..... 44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 48

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах екологічна політика набуває особливого значення, оскільки вона є основою для сталого розвитку держави та гарантією збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь. Зростання антропогенного навантаження на довкілля змушує країни переглядати пріоритети екологічної безпеки та адаптувати свої стратегії до нових викликів. Екологічна політика виступає невід'ємним елементом системи національної безпеки, адже стан навколишнього середовища безпосередньо впливає на добробут населення, здоров'я громадян і економічну стабільність.

Стрімкий розвиток промисловості та індустріалізація істотно погіршили стан природних екосистем. Ще у 1992 році на Конференції ООН з питань довкілля та розвитку в Ріо-де-Жанейро було ухвалено 27 принципів, що заклали підґрунтя для гармонійного поєднання економічного розвитку та охорони навколишнього середовища.Європейський Союз протягом останніх десятиліть активно впроваджує політику сталого розвитку та зміцнює екологічну безпеку. В Україні також на рівні державних стратегій визначено завдання зі створення безпечних умов для життя населення, ефективного використання природних ресурсів і збереження довкілля.

Втім, навіть до початку повномасштабної війни екологічна ситуація в Україні характеризувалася кризовими тенденціями, спричиненими переважанням сировинно-видобувних і ресурсомістких виробництв, застосуванням застарілих технологій і надмірним виснаженням природних ресурсів. Це призвело до негативних наслідків для здоров'я населення – зростання рівня онкологічних та серцево-судинних захворювань, а також патологій розвитку.Нині стан довкілля значно ускладнюється через наслідки бойових дій. Руйнування природно-заповідного фонду, забруднення водних ресурсів і деградація екосистем створюють загрози національній екологічній безпеці.

У цих умовах модернізація державної екологічної політики та вдосконалення механізмів її реалізації на регіональному рівні стають ключовими завданнями для забезпечення стійкості країни. Адже саме місцеві органи влади здатні оперативно реагувати на екологічні виклики, впроваджувати превентивні заходи та формувати дієві програми сталого розвитку. Проте нині в системі місцевого самоврядування України відсутня ефективна модель управління екологічними процесами, що ускладнює практичне втілення задекларованих принципів державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Стан і ступінь розробки проблеми у спеціальній літературі. Проблеми впровадження державної екологічної політики та забезпечення екологічної безпеки активно досліджуються українськими науковцями. Так, М. Абрамчук розглядає організаційні, економічні та фінансові аспекти управління у сфері екологічної безпеки. М. Андрієнко аналізує сутність державної екополітики та механізми її реалізації як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях. В роботі О. Васюти особлива увага приділяється концепції сталого розвитку, яка розглядається як основа екологічної політики. Зарубіжний досвід державного регулювання у цій сфері висвітлює Ю. Боковикова, а окремі питання діяльності органів місцевого самоврядування та управління екологічними проєктами досліджують Н. Гавадзин, Л. Ємець та О. Борисова. Аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що питання реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні є предметом активного наукового дослідження, однак потребує додаткової розробки щодо формування ефективного механізму взаємодії державних та місцевих органів влади.

Метою роботи є вивчення теоретичних і практичних засад реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього середовища на регіональному рівні, аналіз особливостей її впровадження в Бородянській селищній громаді та визначення напрямів удосконалення з урахуванням сучасних викликів і процесів повоєнної відбудови.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати **завдання:**

1. Дослідити поняття, сутність та основні складові державної політики у сфері охорони навколишнього середовища.
2. Проаналізувати форми та принципи впровадження екологічної політики на рівні регіональних громад.
3. Оцінити міжнародний досвід ефективного управління екологічними процесами на місцевому рівні та можливості його адаптації для України.
4. Вивчити сучасний стан та механізми реалізації державної екологічної політики у Бородянській селищній громаді.
5. Виявити особливості дотримання екологічних норм і правил під час відновлення Бородянської ОТГ після воєнних руйнувань.
6. Визначити проблеми та бар'єри у реалізації державної політики охорони довкілля на прикладі Бородянської громади.
7. Розробити рекомендації щодо удосконалення державної екологічної політики в умовах сучасних викликів та під час повоєнної відбудови.

Об'єкт дослідження – державні заходи та політичні механізми України у сфері охорони навколишнього середовища.

Предмет дослідження – особливості реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні, зокрема в контексті діяльності Бородянської селищної громади.

Методи дослідження. Для досягнення мети та реалізації поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, методи класифікації та систематизації були застосовані для опрацювання нормативно-правової бази та наукових праць, що стосуються державної екологічної політики. Системний підхід дав змогу розглянути екологічну політику як цілісну систему та проаналізувати особливості її реалізації на рівні територіальних громад, зокрема у Бородянській селищній громаді. Методи аналізу й синтезу, індукції та дедукції дозволили

узагальнити теоретичні підходи та виявити закономірності формування місцевої екологічної політики. Порівняльний аналіз застосовувався для зіставлення національних і міжнародних підходів до побудови ефективних механізмів охорони довкілля. Використання зазначеного комплексу методів забезпечило всебічне дослідження проблеми та обґрунтованість отриманих висновків.

База дослідження – Бородянська об'єднана територіальна громада.

Науково-практична значимість дослідження. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей впровадження положень державної політики щодо охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні. Отримані результати можуть сприяти вдосконаленню підходів до організації екологічної політики в територіальних громадах та використовуватися органами місцевого самоврядування, державними установами й громадськими організаціями при плануванні заходів з охорони довкілля, а також під час розробки стратегій відновлення постраждалих територій.

Особистий внесок здобувача. Автором самостійно здійснено аналіз законодавчої бази та наукових джерел, вивчено практику реалізації екологічної політики у Бородянській селищній громаді, визначено проблеми та перспективи її розвитку. На основі проведеного дослідження сформульовано власні висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності державної екологічної політики на регіональному рівні, особливо в умовах відновлення громад після воєнних руйнувань.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями дослідження та складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття та сутність державної політики охорони навколишнього природного середовища

Сучасне суспільство стикається з глобальною екологічною кризою, яка належить до найгостріших проблем нашого часу. Її актуальність обумовлена дисбалансом між постійним зростанням потреб людей та обмеженими природними ресурсами. Екологічні виклики тісно переплітаються з економічними, соціальними та безпековими проблемами, що вимагає комплексного підходу до їх вирішення та підвищує значення ефективної державної екологічної політики.

Значущість цієї політики особливо зростає в умовах переходу до «зеленої економіки», яка передбачає раціональне використання природних ресурсів та мінімізацію негативного впливу людської діяльності на довкілля. Державна екологічна політика включає природоохоронні заходи як на національному рівні, так і на рівні окремих територій та громад, де її реалізація безпосередньо впливає на стан навколишнього середовища та якість життя населення.

Формування державної екологічної політики зумовлене тим, що економічний розвиток і соціальні трансформації призвели до порушення природної рівноваги, деградації довкілля та виснаження ресурсів. Це створює потребу у впровадженні державних заходів щодо охорони природи. Особливе значення у цьому процесі має правове регулювання, яке спрямоване на зменшення негативного впливу господарської діяльності на довкілля та забезпечення раціонального використання природних ресурсів. Відтак, державна екологічна політика формується насамперед з урахуванням

екологічних інтересів суспільства, а не лише його економічних чи соціальних потреб.

Незважаючи на широке використання поняття «державна екологічна політика» у правових документах і науковій літературі, у чинному законодавстві воно не має чіткого нормативного визначення, що ускладнює його однозначне тлумачення. Водночас у наукових працях дослідники наголошують, що державна екологічна політика – це цілісна система, яка включає визначення пріоритетів, принципів, цілей та завдань, а також механізмів їх реалізації у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Аналіз наукових джерел показує, що наразі не існує єдиного підходу до визначення поняття «державна екологічна політика». У науковій літературі представлені різні трактування, які акцентують увагу як на соціально-політичних, так і на економічних, правових та організаційних аспектах її реалізації. Це свідчить про багатогранність явища та підкреслює необхідність урахування різних підходів при формуванні ефективних механізмів управління охороною навколишнього середовища на регіональному рівні. (табл.1.1)

Таблиця 1.1

Визначення сутності поняття «державна екологічна політика»

Автор, джерело	**Підхід до визначення сутності державної екологічної політики**
М.В. Андрієнко, В.С. Шако [3]	Розглядають екологічну політику як частину державної політики, що відображає цілі та завдання держави у сфері охорони довкілля, формуються політичною системою та реалізуються через визначені механізми.
Н.А. Малиш [10]	Визначає державну екологічну політику як сукупність заходів і інструментів, спрямованих на регулювання взаємодії суспільства з природою та забезпечення сталого екологічно збалансованого розвитку, підкреслюючи роль економічних, правових, освітніх та інших засобів у досягненні цілей охорони довкілля.

Продовження табл.1.1

В.Г. Сахаєв, В.Я. Шевчук [11]	Наголошують на стратегічному підході, де політика спрямована на поліпшення здоров'я населення, збільшення тривалості життя, відтворення флори і фауни та збереження природної, історичної й культурної спадщини.
О.П. Мягченко [12]	Розглядає державну екологічну політику як систему заходів, спрямованих на запобігання негативному впливу діяльності людини на довкілля.
Д.О. Ветвицький [13]	Визначає її як комплекс державних засобів та дій для охорони і відновлення довкілля, що поєднує раціональне природокористування та природоохоронні заходи, забезпечуючи нормальні умови життєдіяльності населення та включаючи нормативний і регуляторний аспекти.

Джерело: систематизовано автором на основі [3; 10; 11; 12; 13]

На сучасному етапі в Україні тривають процеси реформування системи державного управління, спрямовані на підвищення спроможності центральних органів виконавчої влади. В рамках таких змін міністерства трансформуються у аналітично-владні центри, які здійснюють постійний аналіз проблем, пошук оптимальних рішень, формування та реалізацію державних політик, а також оцінку наслідків їх впровадження. Функції таких органів включають моніторинг стану вирішення проблем у відповідній сфері, оцінку ситуації та оперативне реагування на можливі негативні наслідки прийнятих рішень [14, с. 193].

Реалізація державної екологічної політики передбачає визначення стратегічних цілей та конкретних завдань, спрямованих на збереження природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки громадян. Стратегічні цілі формують основу для інтеграції екологічних аспектів у соціально-економічний розвиток країни, створення умов для сталого розвитку та зменшення екологічних ризиків. На виконання кожної цілі передбачено комплекс завдань, що охоплюють наукові, освітні, нормативно-правові та управлінські заходи, спрямовані на досягнення сталого та ефективного природокористування. (табл. 1.2)

Таблиця 1. 2

Стратегічні цілі та завдання державної екологічної політики

Ціль	Ключові завдання
Ціль 1. Формування екологічних цінностей і сталого споживання	- Екологічна освіта та просвітництво. - Підвищення обізнаності щодо біорізноманіття та сталого використання ресурсів. - Впровадження наукових результатів у практику державного управління. - Розвиток партнерства між державою, бізнесом та громадськістю. - Забезпечення участі громадськості у природоохоронних рішеннях.
Ціль 2. Стійкий розвиток природно-ресурсного потенціалу	- Сталий лісовий та водний менеджмент. - Вдосконалення обліку та контролю ресурсів. - Збереження біорізноманіття, рідкісних видів та природних ландшафтів. - Розширення природно-заповідного фонду. - Мінімізація негативного впливу урбанізації. - Впровадження екологічно безпечних технологій і «зелених» закупівель.
Ціль 3. Інтеграція екології у соціально-економічний розвиток	- Розробка стратегій щодо якості повітря та води, охорони озонового шару, адаптації до кліматичних змін. - Управління відходами та ресурсами, обмеження пластику. - Підтримка екологічно чистого виробництва та низьковуглецевого розвитку. - Впровадження систем екологічного управління та сертифікації продукції.
Ціль 4. Зниження екологічних ризиків	- Зменшення забруднення повітря, вод та ґрунтів. - Контроль антропогенного впливу на екосистеми. - Управління екологічним ризиком із застосуванням сучасних ІТ. - Контроль інвазійних видів, ГМО та використання агрохімікатів. - Впровадження сталого управління відходами та відновлення територій Донбасу.
Ціль 5. Удосконалення системи природоохоронного управління	- Впровадження належного екологічного врядування та діалогу із зацікавленими сторонами. - Підвищення інституційної спроможності та моніторингу. - Розвиток природоохоронного законодавства та його наближення до стандартів ЄС. - Кіберзахист екологічної інформації. - Забезпечення цільового фінансування та підготовки фахівців у природоохоронній сфері.

Джерело: систематизовано автором на основі [15]

Правове забезпечення державної екологічної політики в Україні здійснюється через систему законів та нормативно-правових актів, які визначають основні принципи, механізми та інструменти її реалізації. Центральне місце серед них займає Конституція України, яка закріплює

право громадян на безпечне для життя та здоров’я довкілля і покладає на державу обов’язок гарантувати екологічну безпеку та підтримувати природний баланс на території країни. Саме конституційні положення виступають фундаментом для формування національної системи екологічного законодавства [16].

Ключовим нормативним актом, що регулює охорону природи, є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [17]. Цей закон визначає правові, економічні та соціальні засади охорони природних ресурсів, їх раціонального використання та забезпечення екологічної безпеки. Він встановлює пріоритети захисту довкілля, передбачає відповідальність за порушення екологічних норм і сприяє участі громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень. Зокрема, стаття 6 закону регламентує створення державних, міждержавних і місцевих програм для реалізації природоохоронних заходів та ефективного управління ресурсами, включаючи проведення публічних обговорень і слухань за участю населення.

Законом України «Про оцінку впливу на довкілля» встановлюється порядок оцінки потенційного впливу проектів на навколишнє середовище, що дозволяє мінімізувати негативні наслідки ще на початкових етапах будівництва, промислових і інфраструктурних проектів [18]. Використання та охорону мінеральних ресурсів, включно з їх розвідкою та видобутком, регулює Кодекс України про надра [19]. Закон України «Про управління відходами» визначає організаційні та правові засади поводження з відходами з метою зменшення їх обсягів та запобігання шкідливому впливу на довкілля, охоплюючи всі стадії – від збору й транспортування до переробки та утилізації [20].

Серед стратегічних документів у сфері національної безпеки особливе значення мають Стратегія національної безпеки та Стратегія екологічної безпеки і адаптації до змін клімату до 2030 року. Вони визначають комплекс заходів для посилення екологічної стабільності та зменшення негативного

впливу кліматичних змін. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [15] підкреслює необхідність забезпечення екологічної рівноваги в умовах глобалізаційних процесів і соціально-економічних трансформацій, враховуючи нерівномірний розвиток регіонів та різне техногенне навантаження на довкілля. Положення стратегії та національні плани дій, що розробляються на її основі, інтегруються у регіональні програми та деталізуються у місцевих планах для громад, міст, селищ і сіл, що забезпечує комплексну реалізацію екологічної політики на всіх рівнях.

Велику роль відіграють також нормативно-правові акти, які регулюють природоохоронну діяльність у конкретних сферах, таких як лісове господарство, водні ресурси, землекористування та інші галузі. Суттєвим елементом є документи, що визначають порядок проведення екологічної експертизи та екологічного аудиту, що дає змогу оцінювати вплив діяльності підприємств на довкілля та запобігати негативним наслідкам їх роботи. (табл.1.3)

Таблиця 1.3

Суб'єкти, задіяні у формуванні сучасної державної екологічної політики

Суб'єкт	Функції та роль у державній екологічній політиці
Верховна Рада України	Виконує законодавчу функцію: затверджує національні стратегії, приймає закони, ратифікує міжнародні угоди екополітики.
Місцеві ради	Забезпечують реалізацію державних програм на місцевому рівні, контролюють стан довкілля, розробляють локальні плани та залучають громаду до екологічних ініціатив.
Президент України	Гарант Конституції, визначає пріоритети екополітики, підписує закони, оголошує надзвичайні екологічні ситуації та забезпечує їх виконання.
Кабінет Міністрів України	Виконує виконавчу функцію: розробляє й реалізує екологічні програми, координує діяльність органів влади, фінансує природоохоронні заходи та стимулює інновації для сталого розвитку.
Органи державної влади зі спеціальною компетенцією	Планують і координують діяльність у сфері охорони довкілля, здійснюють контроль за дотриманням норм, проводять екологічну експертизу та аудит, інтегрують стандарти у проєкти для мінімізації негативного впливу на природу.

Джерело: [21, с. 443-444]

Зміни в українському законодавстві передбачають, зокрема, створення системи моніторингу викидів парникових газів та виконання зобов’язань, визначених Паризькою кліматичною угодою. Відповідно до цієї угоди, Україна взяла на себе обов’язок скоротити викиди вуглекислого газу до 2030 року [22]. Для досягнення цієї мети розробляються та реалізуються заходи, спрямовані на зменшення споживання викопного палива, збільшення частки відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності промислового сектора. Важливу роль у цьому процесі відіграє Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992 р., із змінами та доповненнями) [23], який встановлює правила контролю за викидами шкідливих речовин у повітря та визначає відповідальність за їх перевищення.

Сучасне екологічне законодавство також посилює відповідальність за порушення природоохоронних норм. Так, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) [17] та розділ XII Кодексу України про адміністративні правопорушення [24] передбачають суттєве збільшення штрафів за забруднення довкілля, незаконну вирубку лісів, браконьєрство та інші порушення у сфері охорони природи. Закон України «Про тваринний світ» [25] регламентує відповідальність за незаконне полювання та недотримання правил використання об’єктів дикої фауни. Такі заходи спрямовані на формування відповідального ставлення з боку підприємств, організацій та громадян до природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Отже, уявлення державної екологічної політики як інструменту організації, регулювання та збалансування екологічних і соціально-економічних інтересів суспільства дозволяє ефективно спрямовувати діяльність держави у сфері охорони довкілля за допомогою правових механізмів.

1.2. Основні форми та принципи реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні

В екологічній політиці, як і в будь-якій іншій сфері державного управління, завжди проявляється елемент регіоналізму. Він не лише надає їй особливих характеристик, а й фактично формує окремий різновид – регіональну екологічну політику (РЕП), що вимагає глибокого теоретичного осмислення.

Реалізація державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні ґрунтується на поєднанні загальнодержавних стратегічних орієнтирів та специфіки розвитку окремих територій. У цьому контексті регіональні органи влади виступають не лише виконавцями приписів центральних органів, але й самостійними суб'єктами формування екологічної політики, здатними адаптувати її до особливостей природних ресурсів, економічної структури та соціально-культурних умов конкретного регіону.

Метою реалізації регіональної екологічної політики є підвищення якості життя населення та поліпшення стану навколишнього середовища на конкретній території без створення негативного впливу на інші регіони. Вона передбачає збереження екологічних систем у межах регіону, створення сприятливих умов для посилення екологічної та економічної безпеки, а також забезпечення ефективної державної підтримки місцевих природоохоронних ініціатив.

Необхідність регіоналізації екологічної політики зумовлена не лише значною природною та екологічною різноманітністю територій України, але й специфікою соціально-економічних процесів у різних областях. В історичному, природному, соціальному та економічному вимірах регіони країни є неоднорідними. Саме під впливом цих чинників відбувалося господарське освоєння територій, формувалися різні типи виробничих систем, які по-різному впливають на навколишнє середовище. Унаслідок

цього екологічна ситуація в державі відрізняється територіально – як за характером і гостротою проблем, так і за потенційними можливостями їх вирішення. Тому виникає об’єктивна потреба у врахуванні регіональної специфіки при прийнятті управлінських рішень та організації практичних дій, спрямованих на стабілізацію і покращення стану довкілля. Власне, потреба у проведенні регіональної екологічної політики виникає тоді, коли в умовах значної різнорідності екологічного простору стає очевидним, що уніфіковані підходи не забезпечують достатньої ефективності управління [26, с. 22].

Регіональна екологічна політика може бути визначена як сукупність цілей і практичних дій, які здійснюють органи державної влади та місцевого самоврядування задля охорони довкілля та створення екологічно безпечних умов для населення, з урахуванням особливостей конкретної території [26, с. 24].

При розгляді сутності та особливостей регіональної екологічної політики важливо усвідомлювати її двовимірність. По-перше, це політика держави щодо регіонів (державна регіональна екологічна політика), яку реалізують центральні органи влади. По-друге, це екологічна політика, що формується безпосередньо на рівні регіонів і втілюється місцевими органами державної влади та самоврядування. Оскільки будь-яка політика покликана враховувати певні інтереси, то й державна екологічна політика має поєднувати завдання із забезпечення державних екологічних інтересів на регіональному рівні та створення сприятливих умов для реалізації місцевих екологічних пріоритетів. У цьому контексті визначальною є роль правового регулювання й чіткого розмежування повноважень між різними рівнями влади. Відсутність належного законодавчого закріплення цих функцій призводить до конфліктів і суперечностей, що знижує ефективність усієї екологічної політики. Саме тому розподіл обов’язків між центральними й місцевими органами управління має ключове значення [27, с. 249-250].

Регіональна екологічна політика реалізується у двох напрямах: з одного боку, через вплив держави на регіони, а з іншого – безпосередньо органами влади регіону, представниками громадськості, наукових інституцій і бізнесу. Важливим завданням у цьому процесі є чітке визначення ролі та відповідальності кожного суб'єкта, що бере участь у формуванні та реалізації екологічної політики, починаючи від державних структур і закінчуючи місцевими громадами.

До основних суб'єктів регіональної екологічної політики належать органи місцевого самоврядування та підрозділи виконавчої влади, що відповідають за соціально-економічний розвиток територій і стан довкілля. На них покладається завдання розробляти й ухвалювати регіональні стратегії та плани дій щодо їх реалізації, програми соціально-економічного розвитку, а також спеціальні регіональні програми охорони довкілля. Вони організовують практичну реалізацію цих заходів та здійснюють контроль за їх виконанням [28, с. 71]. Парадигму регіональної екологічної політики можна трактувати як процес, що реалізується у три взаємопов'язані етапи. (Рис.1.1)

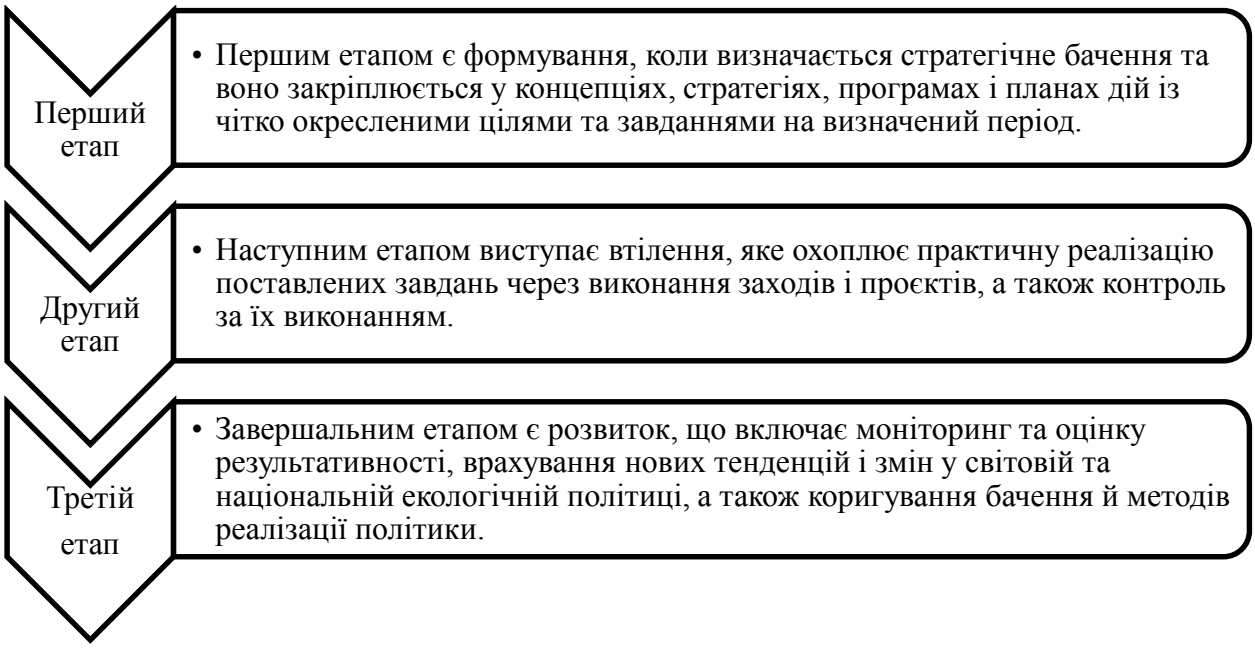

Рис. 1.1. Етапи РЕП

Джерело: систематизовано автором на основі [29 с. 62-63]

Формування стратегічних засад регіональної екологічної політики відбувається за участю науковців, політичних діячів, органів влади, спеціалістів-практиків та громадськості. Їхня діяльність ґрунтується на принципах та напрямах глобальної і державної екологічної політики, а також вимогах екологічного законодавства.

Реалізаційний цикл передбачає деталізацію цілей та організацію їх виконання шляхом розробки заходів і впровадження проєктів, при цьому важливим залишається ефективний контроль за результатами. Аналіз підсумків, а також урахування нових законодавчих чи політичних змін створюють підґрунтя для оновлення стратегічного бачення та підготовки нових програмних документів.

Інструментарій регіональної екологічної політики відповідає інструментам загальнодержавної політики, зокрема у спільних завданнях. До 2030 року в Україні основними інструментами визначено міжсекторальну співпрацю та залучення зацікавлених сторін, налагодження комунікацій та інформування, державне регулювання, що орієнтується на європейські практики, проведення стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля. Додатково до цього ключовими інструментами є удосконалення системи екологічного управління, проведення екологічного аудиту, сертифікація та маркування продукції, ведення екологічного обліку, технічне регулювання у сфері природокористування, а також підвищення рівня екологічної безпеки [30, с. 199].

На практиці реалізація регіональної екологічної політики відбувається через кілька основних складових. Організаційно-правовий та регуляторний блок включає діяльність управлінських органів у сфері охорони довкілля, які відповідають за контроль за використанням природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки на регіональному рівні. Програмно-планувальний аспект здійснюється через розробку регіональних стратегій розвитку, відповідних планів дій, спеціалізованих програм охорони довкілля, а також планування територій областей [31, с. 186].

Фінансово-економічний інструментарій передбачає створення регіональних фондів охорони навколишнього природного середовища, залучення додаткових джерел фінансування для реалізації природоохоронних програм і проєктів, застосування економічних стимулів для екологічної модернізації промислових підприємств та впровадження екологічних технологій. Важливою складовою є також моніторинговий напрям, що забезпечує розвиток регіональних систем екологічного спостереження [32].

Інформаційний блок орієнтований на створення сучасної інформаційно-екологічної інфраструктури та гарантування доступу населення до відомостей про стан довкілля. Нарешті, освітньо-виховний аспект полягає у включенні екологічної складової до навчальних програм, розвитку екологічної освіти та виховання у закладах шкільної і позашкільної освіти на рівні регіонів [32].

Принципи регіональної екологічної політики формуються на основі стратегічних цілей та завдань, які ставляться перед органами влади і суб'єктами управління довкіллям. Вони визначають підходи до розробки програм, планів та конкретних заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку територій, покращення якості природного середовища та мінімізацію негативного впливу господарської діяльності на екосистеми. Основні принципи регіональної екологічної політики представлені у Табл. 1.4

Таблиця 1.4

Принципи регіональної екологічної політики

Принцип	Зміст
Мінімізація ризику	Відмова від концепції нульового ризику, планування практичних заходів для його зменшення
Превентивні дії	Перехід від ліквідації забруднень до заходів попередження екологічних проблем
Територіальні норми	Встановлення норм екологічної безпеки для конкретних регіонів («мислити глобально, діяти локально»)

Продовження табл.1.4

Екологізація управління	Обов'язкове врахування екологічних факторів під час ухвалення нормативних актів та рішень
Пріоритетне фінансування	Спрямування ресурсів на ключові напрями екологічної політики з максимальною ефективністю
Партнерство суб'єктів	Взаємодія органів влади, громадських організацій і політичних структур
Співпраця бізнесу та екологів	Стимулювання взаємодії для впровадження екологічних ініціатив у виробництві
Екологічна орієнтація реформ	Реалізація економічних реформ із врахуванням покращення стану довкілля
Економічна відповідальність	Принцип «забруднювач платить» для суб'єктів господарювання
Врахування міжнародних стандартів	Урахування світових пріоритетів природоохоронної діяльності
Гласність	Постійне інформування населення про стан довкілля та заходи з його покращення

Джерело: систематизовано автором на основі [26, с. 26-27]

Дотримання цих принципів дозволяє забезпечити ефективну реалізацію регіональної екологічної політики, поєднати економічний розвиток регіонів із збереженням природних ресурсів і створити основу для сталого управління довкіллям на локальному та державному рівнях.

1.3. Міжнародний досвід побудови ефективної державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні

Міжнародне співробітництво є важливою складовою розвитку та вдосконалення екологічної політики. У сучасних умовах глобалізації екологічні проблеми набувають транснаціонального характеру, що потребує координації дій і спільних заходів на міжнародному рівні для їх ефективного вирішення.

У країнах Європейського Союзу екологічне регулювання базується на поєднанні адміністративно-контрольних та фінансово-економічних

механізмів, що забезпечує ефективну реалізацію завдань охорони довкілля та підтримку екологічної безпеки. У червні 1993 року були затверджені основні принципи екологічного обліку, які набули чинності у квітні 1995 року. Значущою зміною стало зміщення акценту в боротьбі з атмосферними забрудненнями: тепер пріоритет віддається застосуванню екологічно чистих технологій, а не лише встановленню очисного обладнання. У країнах Європи діє понад 200 механізмів реалізації екологічного законодавства та близько 150 видів екологічних податків, ставки та структура яких визначаються на національному рівні. Характер цих механізмів залежить від специфіки екологічних проблем кожної держави, а також від її політичних, економічних і соціальних умов.

Для забезпечення екологічної безпеки на єдиному європейському просторі функціонує Європейське агентство з навколишнього природного середовища (ЄЕА), яке є органом ЄС і надає незалежну інформацію щодо стану довкілля. Агентство здійснює оцінку екологічних ризиків та сприяє розвитку європейського екологічного законодавства. Основні напрями його діяльності охоплюють запобігання змінам клімату, охорону біорізноманіття, захист здоров'я людей та якості життя, управління природними ресурсами та відходами. Крім того, ЄЕА надає експертну підтримку та допомагає впроваджувати екологічні програми в країнах-членах ЄС та держав-партнерів. Нині агентство об'єднує 32 країни, зокрема 27 держав-членів ЄС, країни Європейської економічної зони (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія, Туреччина) та шість держав-партнерів, таких як Албанія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Сербія та Чорногорія. Така структура дозволяє ефективно координувати заходи з забезпечення екологічної безпеки на континентальному рівні [33, с. 159].

Важливим механізмом розвитку та координації екологічної безпеки в ЄС є Європейська екологічна інформаційна та наглядова мережа (Eionet), яка об'єднує Європейське агентство з навколишнього природного середовища та національні фокусні групи, що зазвичай представляють екологічні агентства

або міністерства охорони природи. Національні фокусні групи виконують ключову роль у координації діяльності національних мереж, які охоплюють близько 300 установ, забезпечуючи ефективний обмін інформацією та співпрацю у сфері екологічного моніторингу та нагляду [33, с. 159].

Особливістю системи є спільна екологічна компетенція ЄС та його держав-членів, що дозволяє забезпечити узгодженість і ефективність розробки та реалізації екологічних норм при врахуванні національних особливостей. Діяльність ЄС у сфері екологічної безпеки тісно пов'язана з іншими напрямами європейської політики, зокрема енергетичною безпекою, охороною здоров'я та протидією змінам клімату. Механізм «дуалізму комітетів» забезпечує баланс між централізованим і децентралізованим управлінням, надаючи державам-членам значні повноваження в межах загальноєвропейського правового простору, одночасно гарантуючи реалізацію спільних екологічних цілей [33, с. 160]. (табл.1.5)

Таблиця 1.5

Регіональні механізми, правова база та практикам координації

Країна / регіон	**Рівні управління та організаційна структура**	**Регулювальні та законодавчі механізми**	**Регіональні інструменти та практики**	**Особливості ефективної політики на регіональному рівні**
Німеччина	Федеральний рівень та рівень земель; кожна земля має власне міністерство екології	Федеральні закони «Про охорону природи та ландшафтне планування», «Про емісії», «Про генну техніку»	Земельні органи влади здійснюють регіональний контроль та моніторинг; фінансування відходів через переробні підприємства	Адаптація загальнонаціональних норм до специфіки земель; делегування повноважень на місцевий рівень
Великобританія	Центральний уряд, місцеві органи; незалежна Комісія з управління екологічною безпекою	Законодавство та підзаконні акти щодо антропогенного впливу	Платежі за водокористування, стоки та використання ресурсів; регіональні екологічні програми	Децентралізований контроль, що дає можливість регіонам адаптувати політику під локальні потреби

Продовження табл.1.5

Франція	Центральний уряд та підрозділи жандармерії на регіональному рівні	Закони «Про охорону навколишнього середовища» (1976), «Про відходи» (1975), кримінальний кодекс щодо екологічних порушень	Регіональні підрозділи жандармерії здійснюють моніторинг і контроль; спеціалізовані екологічні підрозділи	Координація між центральною владою та регіональними структурами; застосування штрафних та кримінальних санкцій
Швейцарія	Конфедерація та кантональний рівень	Федеральний закон «Про охорону природи та ландшафтів» (1966)	Кантональні органи здійснюють регіональний контроль; спільне фінансування екологічних ініціатив	Чітке розмежування повноважень; ефективне виконання законів на всіх рівнях управління
Нідерланди	Центральний уряд та муніципалітети	«Меморандум пріоритетів щодо навколишнього середовища», національні екологічні плани	Міністерство координує реалізацію національних програм через регіональні органи	Синергія економічного розвитку та екологічних пріоритетів; щорічні національні програми адаптуються до регіональних потреб
Норвегія	Центральний уряд та муніципалітети	Законодавство щодо джерел скидів, державний контроль та видача дозволів	Регіональні органи забезпечують контроль за промисловими підприємствами; екологічний фонд підтримує місцеві ініціативи	Регулярна звітність уряду; муніципалітети активно залучені до реалізації політики на місцевому рівні

Джерело: узагальнено автором на основі [33; 34]

Для України, яка перебуває на стадії відновлення та інтеграції у європейський простір, залучення міжнародної підтримки є надзвичайно важливим для реалізації поставлених екологічних завдань.

Одним із ключових аспектів міжнародного співробітництва для України є інтеграція до європейських структур та приведення національного

законодавства у відповідність до стандартів ЄС. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає гармонізацію українських нормативних актів із європейськими директивами у сфері охорони довкілля, зокрема щодо управління відходами, захисту водних ресурсів, боротьби зі зміною клімату, збереження біорізноманіття та впровадження енергозберігаючих технологій. Європейські стандарти слугують орієнтиром для підвищення ефективності української екологічної політики та її відповідності сучасним вимогам [35, с. 45].

Важливим елементом є також участь України у міжнародних екологічних угодах і програмах. Паризька угода сприяє активним діям держави у сфері протидії зміні клімату, передбачаючи скорочення викидів парникових газів, розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності – необхідні умови сталого розвитку. Участь у Кіотському протоколі відкрила Україні можливість інтеграції в глобальну систему торгівлі викидами, що створює додаткові шанси для залучення інвестицій у природоохоронні проєкти [35, с. 46].

Велику підтримку Україні надають міжнародні організації, зокрема Програма розвитку ООН (ПРООН), Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), які забезпечують фінансову та технічну допомогу для реалізації екологічних проєктів. Це сприяє розвитку екологічної освіти, впровадженню сучасних технологій поводження з відходами, відновленню деградованих земель, модернізації водо- та повітроочисних споруд, а також розвитку відновлюваної енергетики. ПРООН активно взаємодіє з місцевими громадами, підвищуючи екологічну свідомість населення та залучення громадян до охорони довкілля [35, с. 47].

Європейський Союз залишається одним із головних донорів і стратегічних партнерів України, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Інвестиції ЄС у сферу охорони навколишнього середовища спрямовані на ліквідацію масштабних екологічних збитків, завданих війною, та сприяють впровадженню сталих природоохоронних практик. За оцінками

експертів, відновлення довкілля в Україні після війни потребує фінансування понад $1 трлн, що підкреслює важливість міжнародної підтримки. Щорічно ЄС виділяє близько 65 млрд доларів на екологічні субсидії, що має ключове значення для забезпечення виконання екологічних стандартів [36]. Разом із тим, ефективність використання цих коштів ускладнюють корупційні ризики та нераціональний розподіл фінансів, що потребує контролю для досягнення максимального ефекту.

24 червня 2022 року Україна долучилася до європейської програми «LIFE», яка спрямована на охорону довкілля та протидію зміні клімату. За понад 30 років існування програма підтримала понад 5600 екологічних проєктів у країнах ЄС та за його межами, зокрема в Латвії, Словаччині, Італії, Нідерландах і Німеччині, сприяючи відновленню природних екосистем [36].

Приєднання України до «LIFE» відкриває додаткові можливості залучення фінансування для розвитку національної екологічної сфери та відновлення територій, постраждалих від війни, дозволяючи реалізовувати проєкти, які раніше були обмежені законодавчими та бюджетними рамками. Міжнародна допомога спрямована на реабілітацію забруднених земель, відновлення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та сталий розвиток регіонів, що зменшує ризики, пов’язані з наслідками конфлікту, та посилює національну екологічну безпеку [36].

Отже, міжнародне співробітництво відіграє ключову роль у створенні сучасної та дієвої екологічної політики в Україні. Завдяки такій взаємодії посилюються національні екологічні інститути та вдосконалюється законодавча база.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В БОРОДЯНСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ ГРОМАДІ

2. 1 Сучасний стан та механізми реалізації державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ

Бородянська селищна територіальна громада (ОТГ) розташована в Київській області й входить до складу Бучанського району; адміністративним центром громади є смт Бородянка. Громада утворена шляхом об’єднання Бородянської селищної ради з рядом сільських рад у червні 2020 року, охоплює площу понад 500 км² і нараховує близько 25 тисяч мешканців за офіційними даними станом на 2020 рік. До складу ОТГ входять 32 населені пункти, серед яких – смт Бородянка (адміністративний центр) та села Дмитрівка, Дружня, Загальці, Качали, Майданівка, Мирча, Небрат, Нова Гребля, Нове Залісся, Новий Корогод, Пилиповичі, Шибене, Берестянка, Бондарня, Вабля, Великий Ліс, Вишняки, Волиця, Гай, Галинка, Коблиця, Коблицький Ліс, Красний Ріг, Коблицький Ліс, Поташня, Тальське та інші села (повний перелік громадою опублікований у розділі «Склад громади» на офіційному порталі децентралізації та на сайті ради) [37].

Органи місцевого самоврядування в ОТГ представлені селищною радою та її виконавчими органами; станом на публікації офіційних джерел ключовою посадовою особою є голова громади – Сахарук Олександр Васильович. Офіційний сайт Бородянської селищної ради містить розділи «Влада», «Виконавчий комітет», «План відновлення Бородянської громади» та перелік відкритих даних, що свідчить про доступність первинної інформації для дослідження практик місцевого управління екологією [38].

Оцінка поточного екологічного стану громади мусить враховувати дві взаємопов’язані площини: довготривалі локальні чинники економічної та сільськогосподарської діяльності й наслідки збройної агресії, що суттєво вплинули на інфраструктуру, екосистеми та демографію Бородянської ОТГ. Аналітичні матеріали гуманітарних та відновлювальних організацій підкреслюють значні пошкодження житлового фонду та інженерної інфраструктури, наявність проблем із забрудненням компонентів довкілля внаслідок руйнувань, а також зростання потреб у реконструкції зелених зон, мереж водопостачання та поводженні з відходами. Ці обставини створюють додаткове навантаження на місцеві екосистеми й вимагають коригування звичних екологічних програм та пріоритетів управління.

З 2022 року Бородянська територіальна громада зазнала істотного впливу воєнних дій, що мало не лише соціально-економічні, а й екологічні наслідки. Масовані обстріли та активні бойові дії призвели до значних руйнувань житлових та адміністративних будівель, пошкоджень інженерних мереж і транспортної інфраструктури. За офіційними даними, на території громади було зафіксовано понад 825 пошкоджених об’єктів, серед яких житлові будинки, освітні установи, заклади охорони здоров’я та об’єкти комунального господарства. Станом на середину 2025 року вдалося відновити близько 590–600 об’єктів, що становить понад 70 відсотків від загальної кількості зруйнованих споруд, однак значна частина відновлювальних робіт усе ще триває [39].

Масові руйнування призвели до утворення великої кількості будівельних відходів, які стали додатковим екологічним викликом для громади. Серед уламків і сміття, що накопичується поблизу населених пунктів або у несанкціонованих місцях, значну частину становлять бетон, метал, асфальт, утеплювачі та залишки оздоблювальних матеріалів. Потрапляння цих речовин у довкілля зумовлює погіршення якості ґрунтів, забруднення поверхневих та підземних вод токсичними сполуками, а також підвищення рівня пилового забруднення повітря. Особливо небезпечними є

залишки матеріалів, які можуть містити важкі метали, азбест або інші шкідливі домішки, що становлять загрозу як для екосистем, так і для здоров’я населення [40].

Не менш серйозною проблемою стало пошкодження інженерних мереж, зокрема систем водопостачання та каналізації. Руйнування водогонів і каналізаційних колекторів створює ризик потрапляння стічних вод у ґрунти та водойми, що спричиняє загрозу бактеріального та хімічного забруднення. Порушення роботи очисних споруд призводить до зниження ефективності очищення стоків, що в умовах підвищеного антропогенного навантаження після руйнувань становить особливу небезпеку. Така ситуація ускладнює забезпечення санітарно-гігієнічної безпеки населення та створює передумови для поширення інфекційних захворювань [40].

Додатковим негативним фактором є забруднення атмосферного повітря. Пожежі, вибухи та знищення інфраструктури призводили до викиду значної кількості пилу, диму та дрібнодисперсних частинок, які можуть містити токсичні компоненти. В умовах відсутності належного прибирання та утилізації відходів проблема пилового навантаження зберігається і після закінчення активних бойових дій, що підвищує ризик розвитку захворювань органів дихання серед місцевого населення [41, с. 64].

Важливо враховувати і демографічні зміни, які відбулися внаслідок війни. Частина мешканців громади була змушена евакуюватися, а структура поселень змінилася. Це призвело до зменшення кількості постійних жителів у деяких населених пунктах, що ускладнило моніторинг стану довкілля та своєчасне реагування на екологічні ризики. Зниження рівня людської присутності означає менший контроль за утворенням і розміщенням відходів, слабшу увагу до стану водних об’єктів і зелених насаджень. Крім того, відновлювальні роботи у віддалених або малонаселених районах часто відкладаються через брак ресурсів та небезпеку для виконавців [40].

Однією з найбільш гострих екологічних проблем Бородянської територіальної громади є функціонування сміттєзвалища поблизу села Нове

Залісся. Ця ділянка полігону твердих побутових відходів займає площу понад 13 гектарів і тривалий час використовується без належного контролю та відповідності чинним нормам екологічного законодавства. Згідно з даними Державної аудиторської служби України, полігон фактично не був пристосований для прийому та утилізації відходів у такому масштабі. Відсутність дозвільних документів, ненадання належної оцінки впливу на довкілля, а також відсутність системного проєктного підходу створили умови для накопичення значних обсягів сміття без дотримання екологічних та санітарних норм [42].

Проблема поглиблювалася тим, що на полігон звозилися відходи не лише з території самої громади, а й із сусідніх населених пунктів Бучанського району, зокрема з Бородянки та навколишніх сіл. Таким чином, навантаження на сміттєзвалище суттєво перевищувало його реальну потужність. Відсутність чітко визначених тарифів і регламентованої юридичної бази для організації роботи з транспортування та розміщення відходів призвела до хаотичної системи управління, за якої комунальне підприємство «Благоустрій-Бородянка» змушене було здійснювати оплату приватним компаніям без чітко прописаних умов і зобов’язань. У результаті полігон фактично перетворився на безконтрольне місце утилізації сміття, що створює суттєві екологічні загрози.

Дослідження проб ґрунту в межах полігону засвідчили перевищення гранично допустимих концентрацій амонію, хлоридів і нітратів, що свідчить про інфільтрацію відходів у ґрунтові шари. Такий процес становить небезпеку для підземних вод, які можуть бути основним джерелом питного водопостачання для прилеглих сіл. Крім того, продукти розкладу органічних відходів супроводжуються виділенням метану та інших шкідливих газів, що підвищує ризик займання полігону, погіршує якість атмосферного повітря та створює загрозу для здоров’я населення [42].

Фінансові й юридичні аспекти проблеми також набули масштабного характеру. Збитки, завдані землям комунальної власності внаслідок

незаконної утилізації відходів, оцінені фахівцями приблизно у 630 мільйонів гривень. Господарський суд у своїх рішеннях зобов'язав ТОВ «Утілсервіс» відшкодувати громаді понад 1,2 мільйона гривень за самовільне зайняття земельної ділянки площею 13 гектарів. Було також встановлено низку порушень: відсутність офіційної угоди оренди землі, продовження господарської діяльності після завершення терміну тимчасової оренди, а також ігнорування базових вимог екологічного законодавства [43].

Важливо зауважити, що хоча частина інформації фіксується державними аудитами, перевірками ДЕІ (Державної екологічної інспекції), місцевими медіа і активістами, існують значні прогалини даних. Не всі райони громади охоплені спостереженнями забруднення вод, ґрунтів, повітря. Немає публічних регулярних моніторингових звітів з дорученнями влади про стан екосистем, з врахуванням наслідків війни. Також бракує деталізації – які речовини саме перевищують нормативи (крім згаданих амонію, нітратів, хлоридів), на якій глибині, в якій частині громади, у скількох пробах і з якою частотою.

Варто зазначити, що проблема полігону твердих побутових відходів у Новому Заліссі набуває ще й медійного виміру. Деякі офіційні та громадські інституції, зокрема Державна екологічна інспекція, подають ситуацію у форматі підвищеної загрози, наголошуючи на можливому екологічному колапсі внаслідок його функціонування. Проте фактичний перебіг подій свідчить, що окремі випадки надзвичайних ситуацій, як-от загоряння на території сміттєзвалища, були оперативно локалізовані та взяті під контроль місцевими службами. Завдяки своєчасному втручанню пожежників і комунальних підприємств не допустили масштабного поширення вогню, а відповідні заходи дали змогу мінімізувати шкоду довкіллю та ризики для населення.

Медійне висвітлення екологічних загроз у громадах часто має двоїстий характер. З одного боку, привернення уваги громадськості до таких проблем є важливим інструментом громадського контролю та стимулом для

влади до пошуку рішень. З іншого – перебільшене або однобоке трактування фактів може створювати атмосферу невиправданої паніки, знижувати рівень довіри до екологічних служб і спотворювати реальну картину ризиків. У випадку з полігоном у Новому Заліссі певна частина інформаційних повідомлень відзначалася підкресленням масштабності проблеми, тоді як реальні наслідки надзвичайних подій були локалізовані завдяки координації місцевих структур.

Таким чином, сучасний стан довкілля у Бородянській громаді характеризується комплексом проблем, що поєднують безпосередні наслідки воєнних дій та хронічні локальні виклики. Серед них ключовими залишаються забруднення ґрунтів і вод будівельними відходами та стічними водами, погіршення якості повітря через пил і токсичні домішки, руйнування інженерної інфраструктури та обмежені можливості для системного екологічного моніторингу.

2. 2 Дотримання державної політики забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час проведення відновлення Бородянської ОТГ

Питання дотримання державної екологічної політики у процесі відновлення Бородянської громади після руйнувань, спричинених воєнними діями, набуває першочергового значення. Відновлювальні роботи мають поєднувати інтереси безпеки, архітектурної доцільності та екологічної збалансованості.

Особливу увагу під час відновлення Бородянської ОТГ слід звертати на забудову будівель, розташованих у стратегічно вразливих місцях, зокрема на транспортних кільцях або при перехрестях великих доріг. У Бородянці існує конкретний приклад: будинок за адресою вулиця Центральна, 359, де раніше стояла дев’ятиповерхівка, у 2022 році зруйнована авіанальотом. Наразі на цьому місці зводиться новий житловий комплекс, який передбачає

105 квартир. Проєкт інтегрує сучасні стандарти забудови та енергоефективності [44].

Цей випадок ілюструє, що близькість до головних транспортних артерій, інтенсивність трафіку, опорна інфраструктура та видимість з повітря роблять такі будівлі особливо вразливими до ударів або обстрілів. Відтак, планування реконструкції повинно включати надійні укриття, які витримують руйнування – бомбосховища або укриття відповідної конструкційної міцності мають бути інтегровані в житлову забудову саме там, де ризики вищі. Внутрішні двори, дитячі майданчики й зони для відпочинку слід проектувати таким чином, щоб вони були «обернуті в тил»: менше відкритих фасадів, менше панорамного скла, більше захисних елементів – щоб під час надзвичайної ситуації ці простори могли стати притулком або хоча б забезпечити мінімальний захист. Крім того, там, де існує велика ймовірність повторних атак, слід розглядати можливість відселення людей із критичних будівель або зон у безпечніші місця під час тривалих загроз.

Усі роботи з реконструкції мають здійснюватися з екологічним підходом. Залишки руйнувань, зокрема уламки бетону, арматури, металу та змішаних будівельних матеріалів, мають підлягати сортуванню й переробці. Важливим кроком у напрямі екологізації процесів відновлення стало залучення Японської агенції міжнародного співробітництва (JICA), яка з листопада 2025 року впроваджує у Бородянці програму системної переробки будівельного сміття, утвореного внаслідок руйнувань від збройної агресії [45]. Реалізація цього проєкту має багатовекторний ефект: по-перше, вона істотно зменшує екологічне навантаження на довкілля громади, запобігаючи утворенню стихійних сміттєзвалищ та накопиченню небезпечних відходів; по-друге, дозволяє налагодити повторне використання значної частини будівельних матеріалів у майбутніх відбудовчих процесах, що відповідає принципам циркулярної економіки. Запровадження сучасних технологій переробки, у тому числі із застосуванням пилопригнічення, контролю за

рівнем шуму, а також обладнанням для ідентифікації та вилучення азбестовмісних матеріалів, забезпечує відповідність робіт міжнародним стандартам безпеки та екологічної стійкості [45].

Загалом Київщина отримала від JICA 39 одиниць спецтехніки та обладнання, чотири з яких передано Ірпінській громаді, три – до Сум. Запуск обладнання та налаштування технологій супроводжували експерти JICA, а всі співробітники пройшли навчання та отримали сертифікацію. Загальний обсяг відходів, що підлягають переробці у 2024 році, орієнтовно становить 15–20 тисяч тонн, а в 2025 році – понад 50 тисяч тонн. Перероблені матеріали використовуються для відновлення інфраструктурних об’єктів громади.

Участь JICA не лише сприяє локальному вирішенню проблеми утилізації відходів, а й формує позитивний імідж громади як території, що орієнтується на інноваційні підходи у відновленні та екологічному управлінні. Це створює передумови для залучення іноземних інвестицій, розширює можливості міжнародної співпраці й підвищує якість життя мешканців у довгостроковій перспективі.

Під час відбудови транспортної інфраструктури у Бородянській ОТГ надзвичайно важливим є завчасне планування об’їздів та маршрутізації транспорту, особливо під час ремонту або реконструкції ключових доріг і комунальних об’єктів. Недотримання цього принципу може призводити до заторів, підвищеного рівня викидів від автотранспорту та шумового навантаження, що особливо відчутно у щільно забудованих районах. Так, у 2025 році в Бородянці здійснюється реконструкція доріг та ремонт житлових будинків на вулиці Парковій і в центральних частинах селища, що потребує організації альтернативних маршрутів та перекриттів з урахуванням безпеки мешканців [46].

Щодо соціальної та екологічної комунікації, мешканці громади висловлюють запит на більшу прозорість управління відходами, дійсне сортування сміття та створення безпечного та приємного довкілля в публічних просторах. Практичним кроком у цьому напрямі стало

встановлення контейнерів для роздільного збору відходів та офіційне інформування мешканців про необхідність відповідального ставлення до сміття [47].

Відбудова зелених зон та публічних просторів є ще одним прикладом інтегрованої екологічної політики. Так, планується капітальний ремонт площі імені Тараса Шевченка та парку Рудка із бюджетом близько 2,9 млн гривень, що передбачає оновлення благоустрою, озеленення та встановлення нових елементів паркового обладнання. Відділ культури і туризму Бородянської селищної ради уклав договір з ФОП Романом Олександровичем Відінєєм на виконання капітального ремонту площі за адресою вул. Паркова, 1А. Вартість робіт становить 1 млн 477 тис. 037 грн, а завершення робіт заплановано до 1 липня 2025 року. До складу робіт входять озеленення території та ремонтні роботи. Комунальна організація «Благоустрій-Бородянка» замовила капітальний ремонт водозабору з відновленням озеленення в парку Рудка. Підряд на суму 1 млн 499 тис. 544 грн виграло ТОВ «Розсадник Рослин «НАТАЛІС», яке має виконати роботи до 31 грудня 2025 року [48]. Завершення цих робіт дозволить відновити важливі публічні простори громади, забезпечити комфортне середовище для мешканців та сприяти розвитку екологічної інфраструктури.

Серед інноваційних інструментів, які вже запроваджені на загальноукраїнському рівні та можуть бути адаптовані в Бородянській ОТГ, виділяється цифровий ресурс і мобільний додаток «ЕкоЗагроза». Сервіс Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України за підтримки Міністерства цифрової трансформації дозволяє громадянам у реальному часі виявляти екологічні загрози, фіксувати їх із геоприв’язкою та подавати звернення щодо незаконних сміттєзвалищ, забруднення ґрунту, повітря чи води [19].

Прикладом комплексного підходу до екологічності та сучасних стандартів відновлення є проєкт реконструкції Бородянки, в межах якого відбудовуються житлові об’єкти, інженерні мережі та транспортна

інфраструктура, забезпечується безбар'єрний простір. На дахах багатоповерхівок встановлюють сонячні панелі загальною потужністю 54 кВт для автономного освітлення під'їздів та прибудинкових територій, що зменшує енергоспоживання та викиди в атмосферу [50]. Встановлення сонячних панелей безпосередньо сприяє зниженню витрат на комунальні послуги та забезпечує стабільне освітлення під'їздів і прибудинкових територій. Це також дає змогу користуватися ліфтом у разі відключення електропостачання, що є особливо важливим в умовах можливих блекаутів.

Потужність встановленого обладнання залежить від кількості поверхів та чисельності мешканців конкретного будинку. Так, у п'ятиповерховому будинку на вулиці Центральній, 306, та у двоповерхівці на вулиці Ветеранів, 2, сонячні панелі забезпечують живлення освітлення у місцях загального користування та зовнішнє фасадне освітлення. У дев'ятиповерхових будинках на вулиці Центральній, 355 та на вулиці Великій, 4, потужність систем дозволяє, за необхідності, живити також ліфти.

На даний час ведуться роботи з монтажу сонячних панелей ще на п'яти дахах. На інших об'єктах альтернативні джерела енергії планується встановити після завершення покрівельних будівельно-монтажних робіт у будинках, де проводяться капітальні ремонти. Крім того, дев'ять житлових будинків, які були зруйновані під час воєнних дій, зводяться заново та після завершення будівництва також отримають додаткові джерела енергоживлення [50].

Формування позитивної екологічної думки в громаді повинно ґрунтуватися не лише на відбудові та рекультивації, але й на популяризації культури екологічно свідомого способу життя. Перспективним є розвиток інфраструктури для переробки вторинної сировини, створення системи мотивації для мешканців, а також запровадження принципів «екологічності кожного чиновника». Йдеться, зокрема, про стимулювання використання велотранспорту працівниками органів місцевого самоврядування,

облаштування велодоріжок та велопарковок під час відновлення територій. Важливим є й поєднання цих заходів із принципами інклюзивності, що дозволить зробити відновлену інфраструктуру доступною для всіх категорій населення.

Таким чином, дотримання державної політики у сфері охорони навколишнього середовища в Бородянській ОТГ під час відновлення передбачає комплексний підхід. Він має включати не лише технічні та екологічні заходи, а й врахування соціальних потреб громади, медійного впливу та інноваційних інструментів екологічного управління. Це дозволить сформувати збалансовану стратегію розвитку, яка поєднає безпеку, екологічність та комфорт життя населення.

2. 3 Ключові проблемні аспекти реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ

Реалізація державної політики охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ стикається з низкою проблемних аспектів, які значно ускладнюють ефективне управління природними ресурсами та екологічними ризиками. Перш за все, варто зазначити, що громада постраждала внаслідок збройної агресії, що призвело до руйнувань житлових і адміністративних будівель, порушення інженерної інфраструктури та виникнення значних обсягів будівельних відходів. Ці фактори створили додаткове навантаження на екосистеми та потребують інтегрованого підходу до відновлення, який би враховував екологічні, соціальні та економічні виміри.

Одним із ключових викликів у реалізації державної екологічної політики в Бородянській об’єднаній територіальній громаді є недостатнє фінансування та ресурсне забезпечення екологічних програм. Хоча громада входить до числа постраждалих від воєнних дій територій Київщини, державні кошти, що виділяються на відновлення та охорону довкілля,

розподіляються фрагментарно. Це ускладнює реалізацію комплексних заходів з рекультивації земель, пошкоджених військовою технікою, очищення місцевих водних об’єктів від забруднень та організацію ефективної системи переробки та утилізації відходів, серед яких значну частку складають залишки будівельних матеріалів після зруйнованих житлових та інфраструктурних об’єктів. Наприклад, у Бородянці та навколишніх селах накопичилися тисячі тонн будівельного сміття, яке часто складується без дотримання екологічних норм, що створює додаткове навантаження на ґрунт і підземні води.

Другим проблемним аспектом є недостатня інституційна координація між державними органами та місцевою владою. Державна екологічна інспекція, департаменти обласної військової адміністрації та органи місцевого самоврядування не завжди мають спільну методологію оцінки ризиків. У результаті це ускладнює оперативний моніторинг та реагування на випадки забруднення ґрунту, води та повітря. Під час відновлювальних робіт у громаді нерідко фіксується невідповідність стандартам екологічної безпеки: залишки будівельних матеріалів вивозяться у лісосмуги, порушуються правила поводження з небезпечними відходами (зокрема, залишками азбестових плит, які були поширені в старих будинках), а контроль за дотриманням санітарних норм залишається обмеженим. Це створює довгострокові загрози для здоров’я населення та екологічного стану території.

Важливим викликом залишається і соціальний вимір екологічних проблем. Рівень екологічної обізнаності мешканців Бородянської ОТГ досі недостатній. Значна частина населення не дотримується правил роздільного збору сміття, а питання належної утилізації небезпечних відходів (батарейок, ламп, пластикових виробів, пестицидів) залишається поза увагою. Це знижує ефективність навіть тих державних і місцевих програм, які формально впроваджуються. Хоча на території громади впроваджено доступ до цифрових платформ на кшталт «ЕкоЗагроза», а також активно діють місцеві

екоініціативи (наприклад, акції з прибирання лісів і парків за участі школярів та молоді), їхній вплив обмежений. Причина полягає у низькій поширеності інформаційних ресурсів серед населення та відсутності системної інтеграції результатів громадських ініціатив з офіційними планами відновлення.

Технічні та інфраструктурні проблеми також суттєво впливають на реалізацію екологічної політики. Нерозвинена система збору та переробки відходів, обмежені потужності комунальних підприємств, нестача спеціалізованого обладнання для рекультивації та контролю забруднень створюють значні бар'єри. Прикладом є робота комунального підприємства «Благоустрій-Бородянка».

Комунальне підприємство «Благоустрій-Бородянка» є одним із ключових суб'єктів у сфері управління відходами та підтримання санітарного стану громади. Його діяльність охоплює вивіз побутових та будівельних відходів, догляд за зеленими зонами, благоустрій вулиць та прилеглих територій. Проте в умовах післявоєнного відновлення громади підприємство стикається з низкою системних проблем, що безпосередньо впливають на ефективність реалізації екологічної політики.

По-перше, однією з найгостріших проблем є недостатнє фінансування та зношеність матеріально-технічної бази. Автопарк підприємства застарілий: сміттєвози та спецтехніка потребують ремонту або заміни, а сучасне обладнання для сортування та переробки відходів практично відсутнє. Це призводить до затримок у вивезенні сміття та обмежує можливості підприємства у сфері вторинної переробки.

По-друге, масштаби будівельних відходів, що утворилися внаслідок руйнувань інфраструктури під час бойових дій, значно перевищують можливості підприємства. Тисячі тонн зруйнованих конструкцій накопичуються на території громади, але належна система їх сортування та утилізації поки що не створена. У багатьох випадках відходи вивозяться на стихійні сміттєзвалища, що створює загрозу екологічній безпеці.

По-третє, підприємство стикається з проблемою недостатньої нормативної бази для взаємодії з приватними компаніями. Законодавство у сфері поводження з будівельними та небезпечними відходами не завжди передбачає чіткі алгоритми співпраці комунальних структур із бізнесом. Це ускладнює залучення додаткових ресурсів, інвестицій та технологій.

По-четверте, значним викликом залишається нестача кваліфікованих кадрів. Частина працівників була змушена виїхати з громади під час воєнних дій, а нових спеціалістів важко залучити через низький рівень заробітної плати у комунальній сфері. Це призводить до зниження якості виконання робіт та перевантаження наявного персоналу.

Нарешті, важливою проблемою є низький рівень екологічної культури населення, що ускладнює роботу підприємства. Часто сміття не сортується, а мешканці громади вивозять відходи у непризначені місця, створюючи стихійні звалища. У результаті КП «Благоустрій-Бородянка» змушене витрачати додаткові ресурси на ліквідацію таких порушень, що відволікає від системних завдань з благоустрою та екологічної безпеки.

Таким чином, основними проблемними аспектами реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ є: недостатнє фінансування, слабка координація між інституціями, обмежена участь громадськості, технічні та інфраструктурні обмеження, а також наслідки воєнних руйнувань. Подолання цих викликів потребує інтегрованого підходу, що поєднує державний контроль, участь громадських організацій, інноваційні технології та активну комунікацію з мешканцями громади.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗЕЧЕННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ТА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Екологічна політика в умовах повоєнної відбудови України набуває особливого значення, оскільки масштаби руйнувань, забруднення територій та збільшення обсягів відходів суттєво впливають на стан природного середовища, здоров'я людей і можливості сталого розвитку громад. Бородянська ОТГ стала однією з громад Київщини, яка постраждала найбільше, тому питання удосконалення природоохоронної політики тут не тільки актуальні, а й стратегічно необхідні.У зв'язку з цим заходи екологічної політики повинні одночасно виконувати дві ключові функції: реагувати на поточні екологічні виклики, спричинені руйнуваннями та накопиченням відходів, та створювати підґрунтя для формування у довгостроковій перспективі екологічно безпечного, стійкого й енергоощадного середовища.

Однією з найважливіших проблем, яку необхідно вирішувати в першу чергу, залишається накопичення значних обсягів будівельних відходів. У Бородянці та навколишніх селах сформувалися тисячі тонн уламків бетонних конструкцій, цегли, металу, змішаних матеріалів. Частина з них зберігається безсистемно й нерідко з порушенням екологічних норм. У цих умовах створення Центру сортування та переробки будівельних відходів стає стратегічною інвестицією у майбутнє громади. Такий центр може включати технологічну лінію дроблення бетонних та цегляних масивів, сортування металу, поділ деревини та інших матеріалів. Вартість проєкту залежно від комплектації обладнання можна оцінити в межах від 10 до 15 мільйонів гривень. У довгостроковій перспективі громада отримає можливість щороку переробляти 30–40 тисяч тонн відходів, що дасть змогу не лише мінімізувати

екологічні ризики, а й забезпечити виробництво вторинних будівельних матеріалів для локального використання, зокрема для ремонту доріг, укріплення узбіч чи облаштування тимчасових комунальних об’єктів. Економічний ефект полягає у скороченні витрат громади на закупівлю щебеню та подібних матеріалів, що потенційно заощадить від 1,5 до 3 мільйонів гривень щорічно.

Для підвищення ефективності управління довкіллям громада має запровадити сучасні системи екологічного моніторингу. Станом на сьогодні контроль за стихійними сміттєзвалищами, забрудненням ґрунтів і водних ресурсів здійснюється епізодично та часто постфактум. Використання дронів та геоінформаційних систем дасть змогу створити інтерактивну карту екологічних загроз, що відображатиме всі джерела забруднення та забезпечуватиме регулярний аналіз території. Разові інвестиції у цю систему можуть становити від 600 до 900 тисяч гривень, проте ефект від її впровадження буде суттєвим: своєчасне виявлення несанкціонованих звалищ, зменшення витрат на їх ліквідацію, підвищення прозорості в роботі комунальних служб і формування механізму громадського контролю. У середньостроковій перспективі застосування цифрового моніторингу здатне скоротити кількість екологічних інцидентів на 70–80 %, що суттєво покращить санітарний стан громади.

Суттєвою складовою екологічної політики є формування системи роздільного збору побутових відходів. Попри те, що на державному рівні сортування сміття декларується як стратегічний вектор, на місцевому рівні реалізація цих принципів залишається проблемною через недостатню інфраструктуру, низьку екологічну культуру населення та обмежені можливості комунальних служб. Бородянська громада може запровадити програму встановлення спеціалізованих контейнерів для сортування пластику, паперу, скла та змішаних відходів у кожному населеному пункті. Орієнтовні витрати на оснащення території громади необхідною кількістю контейнерів становитимуть від 4 до 6 мільйонів гривень. Разом із цим варто

створити інформаційну кампанію з поясненням правил сортування, залучивши до неї заклади освіти, місцеві громадські організації та добровільні об’єднання молоді. У довгостроковій перспективі програму можна доповнити запуском мобільних пунктів збору батарейок, ламп та електровідходів. Якщо така система працюватиме системно, громада зможе зменшити рівень змішаних відходів на 35–40 %, одночасно збільшивши обсяг вторинної сировини, що передаватиметься на переробку.

Підвищення якості реалізації екологічної політики також потребує створення дієвої інституційної основи. Доцільним є формування Муніципальної екологічної інспекції, яка виконуватиме функції контролю за дотриманням природоохоронного законодавства, здійснюватиме перевірки об’єктів, фіксуватиме порушення та взаємодіятиме з Державною екологічною інспекцією. Однією з головних переваг такої інспекції є можливість забезпечити оперативне реагування на екологічні виклики, які виникають у ході відбудови. Річні витрати на утримання інспекції оцінюються в межах 1,2–1,8 мільйона гривень. У середньостроковій перспективі це може зменшити кількість випадків незаконного скидання будівельних і побутових відходів до 90 %, а частина коштів повертатиметься громаді у вигляді штрафів.

Важливою складовою успішної екологічної політики є модернізація комунального підприємства КП «Благоустрій-Бородянка», яке на сьогодні виконує ключові функції у сфері поводження з відходами, але зіштовхується з нестачею техніки, обладнання та персоналу. Оновлення автопарку сміттєвозів, закупівля спеціальної техніки для подрібнення зелених і будівельних відходів, облаштування майданчиків для сортування та тимчасового зберігання потребуватимуть інвестицій від 7 до 9 мільйонів гривень. Реалістичним варіантом є залучення приватних партнерів, які можуть взяти на себе частину функцій під час збору та переробки певних видів відходів. Такий підхід дозволить зменшити фінансове навантаження на

місцевий бюджет, одночасно забезпечивши більш високу якість екологічного сервісу.

Окремої уваги потребує питання екологічної реабілітації земель, що були пошкоджені внаслідок бойових дій. Забруднення ґрунтів паливно-мастильними матеріалами, наявність уламків інфраструктури, руйнування лісових масивів та зелених насаджень вимагають системного підходу до рекультивації. Проведення хімічного аналізу ґрунтів, визначення найбільш небезпечних ділянок, проведення їх очищення та висадження спеціальних фіторемедіаційних рослин становитиме значний, але необхідний комплекс робіт. Орієнтовна вартість таких заходів у межах громади може коливатися від 3,5 до 6 мільйонів гривень. Результатом стане не лише екологічна безпека, а й відновлення сільськогосподарського потенціалу території, що дозволить використовувати землю для вирощування культур або відновлення природних екосистем.

У процесі удосконалення реалізації державної екологічної політики важливу роль відіграватиме залучення міжнародних програм і партнерств. Бородянська громада може претендувати на участь у численних грантових і фінансових інструментах Європейського Союзу, Програми розвитку ООН, USAID, Світового банку, Е5Р та інших. Бородянська громада може претендувати на участь у програмах: UNDP «Відновлення громад»; Світового банку «*Ukraine Relief and Recovery*»; ЄС «Зелене відновлення» (*Green Recovery*); грантах польських та німецьких фондів, що спеціалізуються на екологічних проєктах. Створення в структурі громади спеціального офісу з міжнародної співпраці дозволить значно підвищити шанси на отримання фінансування. Річна вартість утримання такого офісу оцінюється приблизно в 900 тисяч – 1,2 мільйона гривень, але очікуваний ефект у вигляді залучення від 10 до 40 мільйонів гривень зовнішніх інвестицій щороку повністю виправдовує ці витрати.

Екологічна політика неможлива без активної участі населення. Низький рівень екологічної культури мешканців Бородянської громади

зумовлює необхідність розгортання довгострокової програми екологічної освіти. Запуск комплексної ініціативи «ЕкоГромада», що включатиме регулярні акції з прибирання територій, навчальні програми в школах, створення екоцентрів, інформаційні кампанії, майстер-класи та просвітницькі заходи, сприятиме формуванню відповідального ставлення до довкілля.

Її елементи можуть включати:

- створення мережі громадських екологічних рад,
- проведення регулярних акцій «Чистий парк», «Чистий ліс»,
- екологічні шкільні курси, майстер-класи, велодні,
- створення мобільних пунктів збору батарейок і ламп.

Розвиток культури екологічної відповідальності сприятиме тому, що населення стане активним учасником, а не пасивним споживачем екологічної політики. Орієнтовні щорічні витрати на таку програму можуть становити 300–500 тисяч гривень, але соціально-екологічний ефект буде значно ширшим: підвищення рівня екологічної культури, зменшення кількості порушень, посилення громадської участі.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що удосконалення реалізації державної політики охорони навколишнього природного середовища в Бородянській ОТГ повинно ґрунтуватися на поєднанні інфраструктурних, управлінських, освітніх і технологічних рішень. Запровадження запропонованих ініціатив дозволить суттєво зменшити негативний екологічний вплив наслідків бойових дій, зміцнити спроможність громади керувати екологічними процесами, забезпечити прозорість і підзвітність місцевої влади, створити комфортне і безпечне життєве середовище. Завдяки комплементарності запропонованих заходів громада зможе інтегруватися у сучасні екологічні стандарти, підвищити свою конкурентоспроможність та стати прикладом ефективного повоєнного відновлення на національному рівні.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було комплексно досліджено теоретичні та практичні аспекти реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні з акцентом на діяльність Бородянської селищної громади в умовах повоєнного відновлення. Поставлена мета дослідження була досягнута шляхом послідовного виконання визначених завдань, що дозволило сформувати цілісне уявлення про сучасний стан екологічної політики, проблеми її реалізації та перспективи удосконалення.

У ході дослідження поняття, сутності та основних складових державної екологічної політики встановлено, що вона є багатовимірною системою управлінських, правових, економічних і соціальних заходів, спрямованих на збереження довкілля, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки населення. Державна екологічна політика формується під впливом глобальних екологічних викликів, внутрішніх соціально-економічних процесів та міжнародних зобов’язань України. Вона ґрунтується на принципах сталого розвитку, превентивності, відповідальності суб’єктів господарювання та пріоритетності екологічних інтересів суспільства. Водночас відсутність чіткого законодавчого визначення поняття державної екологічної політики зумовлює різноманіття наукових підходів до її тлумачення, що ускладнює практичну реалізацію на регіональному рівні.

Аналіз форм і принципів упровадження екологічної політики на рівні регіональних громад показав, що саме місцевий рівень є ключовим у практичному забезпеченні охорони довкілля. Регіональна екологічна політика виступає інструментом адаптації загальнодержавних стратегій до специфіки конкретних територій, з урахуванням природних, соціально-економічних і демографічних особливостей. Встановлено, що ефективність реалізації екологічної політики в громадах значною мірою залежить від

чіткого розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, рівня інституційної спроможності громад, наявності фінансових ресурсів і розвитку механізмів участі громадськості. Недостатня координація дій між різними рівнями управління та обмеженість ресурсів часто призводять до формального характеру виконання екологічних програм.

Оцінка міжнародного досвіду ефективного управління екологічними процесами на місцевому рівні засвідчила, що в країнах Європейського Союзу домінує модель децентралізованого екологічного управління, за якої регіони та громади мають значні повноваження у сфері охорони довкілля, але діють у межах чітко визначених загальнонаціональних та наднаціональних стандартів. Практика країн ЄС демонструє ефективність поєднання адміністративно-правових і економічних інструментів, розвитку систем екологічного моніторингу, прозорості інформації та активного залучення громадян до прийняття екологічно значущих рішень. Встановлено, що адаптація цього досвіду в Україні можлива за умови посилення інституційної спроможності громад, гармонізації законодавства з європейськими нормами та розвитку цифрових інструментів управління довкіллям.

У результаті аналізу сучасного стану та механізмів реалізації державної екологічної політики у Бородянській селищній громаді з’ясовано, що громада функціонує в умовах підвищеного екологічного навантаження, зумовленого як довоєнними структурними проблемами, так і наслідками воєнних дій. Основними інструментами реалізації екологічної політики на місцевому рівні є програми соціально-економічного розвитку, заходи з благоустрою територій, управління відходами та відновлення зруйнованої інфраструктури. Разом із тим виявлено, що існуючі механізми не завжди є достатньо ефективними через нестачу фінансування, обмежений кадровий потенціал та відсутність системного екологічного моніторингу.

Особливу увагу в роботі приділено дотриманню екологічних норм і правил у процесі відновлення Бородянської ОТГ після воєнних руйнувань.

Дослідження показало, що повоєнна відбудова супроводжується значними екологічними ризиками, пов’язаними з утворенням великих обсягів будівельних відходів, забрудненням ґрунтів і водних ресурсів, а також порушенням природних ландшафтів. У багатьох випадках екологічні вимоги під час відновлювальних робіт відсуваються на другий план через нагальну потребу швидкого відновлення житлової та соціальної інфраструктури. Це свідчить про необхідність інтеграції екологічної складової у всі етапи процесу відбудови на рівні громади.

У ході дослідження було визначено ключові проблеми та бар’єри реалізації державної політики охорони довкілля в Бородянській громаді. До них належать фрагментарність нормативно-правового регулювання на місцевому рівні, недостатній рівень фінансового забезпечення природоохоронних заходів, слабкий розвиток системи екологічного контролю та моніторингу, а також обмежена участь громадськості у формуванні та реалізації екологічних рішень. Додатковим ускладнювальним чинником є наслідки воєнних дій, які посилили навантаження на місцеві органи влади та загострили екологічні проблеми.

На основі отриманих результатів розроблено рекомендації щодо удосконалення державної екологічної політики в умовах сучасних викликів і під час повоєнної відбудови. Обґрунтовано доцільність впровадження в Бородянській громаді комплексного підходу до управління відходами, зокрема шляхом створення Центру переробки будівельних відходів як елементу циркулярної економіки. Важливим напрямом визначено розвиток цифрових систем моніторингу стану довкілля, що дозволить підвищити прозорість управлінських рішень і оперативність реагування на екологічні загрози. Також наголошено на необхідності модернізації комунальної інфраструктури з урахуванням принципів енергоефективності та екологічної безпеки, а також активізації співпраці з міжнародними партнерами для залучення фінансової й експертної підтримки.

Загалом результати дослідження підтверджують, що ефективна реалізація державної екологічної політики на регіональному рівні можлива лише за умови поєднання стратегічного бачення, належного ресурсного забезпечення та активної участі місцевих громад. Практична цінність роботи полягає в можливості використання отриманих висновків і рекомендацій органами місцевого самоврядування Бородянської селищної громади під час розроблення програм повоєнної відбудови та місцевих програм охорони довкілля, а також у формуванні більш стійкої та екологічно безпечної моделі розвитку територіальних громад України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамчук М. Ю. Система управління забезпеченням екологічної безпеки: організаційні, економічні та фінансові аспекти. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні наук*и. 2022. № 1 (4). С. 127 − 133.

2. Екологічна безпека територій: колективна монографія. За редакцією професорів доктора геолого-мінералогічних наук О. М. Адаменка та доктора технічних наук Я. О. Адаменка. Автори Адаменко Я. О., Адаменко О. М., Архипова Л. М., Гладун Я. Д., Зорін Д. О., Зоріна Н. О., Мандрик О. М., Манюк О. Р., Міщенко Л. В., Орфанова М. Мик., Орфанова М. Мих., Приходько М. М., Радловська К. О., Стельмахович Г. Д., Федак І. А. Івано-Франківськ: Голіней, 2014. 361 с. URL: https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056926.pdf (дата звернення 10.09.2025)

3. Андрієнко М. В., Шако В. С. Механізми реалізації державної екологічної політики на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 47 – 53. URL: http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=5697&i=8 (дата звернення 10.09.2025)

4. Андрієнко М. В. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональних рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2016. № 9. С. 1 − 7. URL:http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051 (дата звернення 10.09.2025)

5. Васюта О. А. Екологічна політика: національні та глобальні реалії: у 4 т. І. Ф. Курас (ред.) Чернівці: Зелена Буковина, 2018. 480 с.URL:https://opac.library.cv.ua/bib/45391 (дата звернення 10.09.2025)

6. Боковикова Ю. В. Зарубіжний досвід державного регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. (53). URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-

bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/apdy_2018_1_23.pdf (дата звернення 10.09.2025)

7. Гаваздин Н. О. Аспекти управління реалізацією екологічних проєктів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2015. Вип. 1 (45). С. 110 − 112. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuuec_2015_1(1)__26 (дата звернення 10.09.2025)

8. Ємець Л. О. Адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення екологічної безпеки держави. *Вісник ХНУВС*. 2017. № 2 (77). С. 127 − 137. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhnuvs_2017_2_18 (дата звернення 10.09.2025)

9. Борисова О. В. Екологічні повноваження органів місцевого самоврядування територіальної громади. *Академічні візії*. Вип. 24. 2023. DOI: http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10142129

10. Малиш Н.А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики : монографія. К. : К.І.С., 2011. 348 с.

11. Сахаєв В.Г. Економіка і організація охорони навколишнього середовища: підручник В.Г. Сахаєв, В.Я. Шевчук. К.: Вища школа, 1995. 272 с.

12. Мягченко О.П. Основи екології: підруч. для вищ. навч. закладів. К.: Центр учбової літератури, 2010. 312 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Miahchenko_Oleksandr/Osnovy_ekolohii.pdf? (дата звернення: 10.09.2025).

13. Ветвицький Д.О. Розвиток державної екологічної політики України в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.:

25.00.02; Акад. муніцип. упр. К., 2010. 20 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/aref/20110630000967 (дата звернення: 10.09.2025).

14. Сергієнко Л.В., Дзюбенко О. М., Ожго С. В.Державна екологічна політика України та правовий механізм її формування і реалізації. *Економіка, управління та адміністрування.* Вип. 3. 2019. С. 191-200. DOI: https://doi.org/10.26642/jen-2019-3(89)-191-200

15. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text(дата звернення: 10.09.2025).

16. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 10.09.2025).

17. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року№ 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text (дата звернення: 10.09.2025).

18. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII . *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 29, ст.315.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text (дата звернення: 10.09.2025).

19. Про надра: Кодекс України від 27 липня 1994 року№ 132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 36, ст.340.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр#Text(дата звернення: 10.09.2025).

20. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 року№ 2320-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 17, ст.75.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text(дата звернення: 10.09.2025).

21. Іванюк А. Т. Екологічна політика України: поняття та стан адаптації до екологічної політики ЄС. С. 442-447. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Екологія.* 2020. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1c0a5f26-8837-4143-a7a2-6f07a40226f5/content#:~:text=Суб%27єктами%20формування%20національної%20екологічної,середовища%2C%20та%20затверджує%20національну%20стратегію (дата звернення: 10.09.2025).

22. Про ратифікацію Паризької угоди: Закон України від 14 липня 2016 року№ 1469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 35, ст. 595.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#n2(дата звернення: 10.09.2025).

23. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 року№ 2707-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 50, ст.678.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text(дата звернення: 10.09.2025).

24. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.84. № 8074-10. *Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text (дата звернення: 10.09.2025).

25. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 року№ 2894-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 14, ст.97.*URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text(дата звернення: 10.09.2025).

26. Кравців В. С., Жук П. В. Теоретико-прикладні аспекти сучасної візії регіональної екологічної політики в Україні. *Регіональна економіка* 2024, №4. С. 21-30. URL: https://re.gov.ua/re202404/re202404_021_KravtsivVS%2CZhukPV.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

27. Буканов Г. М. Рівні, принципи і функції державного управління в сфері формування і реалізації екологічної політики в Україні. *Право та*

державне управління: зб. наук. пр. 2020. № 2. С. 248-253. DOI: https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.36

28. Кононенко І. Державна екологічна політика в умовах децентралізації влади в Україні. *Геополітика України: історія і сучасність: зб. наук. пр.* 2021. Вип. 2(27). С. 67-74. DOI: https://doi.org/10.24144/2078-1431.2021.2(27).67-74

29. Пацева І., Герасимчук О., Сікач Т., Івашкіна О. Формування та реалізація державної екологічної політики. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського.* 2023. Вип. 6(143). С. 60-67. DOI: https://doi.org/10.32782/1995-0519.2023.6.7

30. Кашпур С., Мирошниченко Ю. Дослідження ролі органів місцевого самоврядування, громадських організацій та молоді у реалізації регіональної екологічної політики. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2021. №. 4. С. 197-202. DOI: https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.4-23

31. Гулак О. Реалізація екологічної політики на місцевому та регіональному рівнях. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 2. С. 182-195. DOI: https://doi.org/10.33766/2524-0323.90.182-195

32. Андрієнко М. В., Шако В. С. Сутність державної екологічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2016. № 9. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1051(дата звернення: 10.09.2025).

33. Кірова М. О. Досвід зарубіжних країн щодо інституціонального забезпечення екологічної безпеки: пропозиції для України. *Екологічна безпека. Environmental safety.* Вип. 1. 2018. С. 158-165. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwii46nxk86PAxWNERAIHZAoE0IQFnoECBYQAQ&url=https%3A%2F%2Fjournals.uran.ua%2Fbnusing%2Farticle%2Fview%2F276706%2F271565&usg=AOvVaw0RPmhaAYk0ka7c4VqWcJT9&opi=89978449 (дата звернення: 10.09.2025).

34. Аналіз досвіду Європейського співробітництва щодо формування і втілення інституцій та інструментів екологічної політики: *Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень.* URL: http://www.niss.gov.ua/articles/840/ (дата звернення: 10.09.2025).

35. Коваленко І. Поняття та правові засади державної екологічної політики і екологічної безпеки на сучасному етапі розвитку України. *Історико-правовий часопис*. 2021. Т. 15, № 1. С. 45–49. URL: https://doi.org/10.32782/2409-4544/2020-1/9

36. Ніколаєв К. Д. Міжнародне співробітництво та його вплив на політику екологічної безпеки в Україні. *МАУП. Публічне управління*. Вип. 3. 2023. DOI: https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-3(36)-7

37. Бородянська територіальна громада. *Децентралізація*. URL: https://decentralization.ua/newgromada/4035 (дата звернення: 18.09.2025).

38. Офіційний сайт Бородянської селищної ради. URL: https://bsr.gov.ua (дата звернення: 18.09.2025).

39. Відновлення Бородянки: понад 590 об'єктів оновлено, у роботі ще 61 житловий будинок. *Міністерстворозвитку громад та територій України.*02.06.2025. URL: https://mindev.gov.ua/news/vidnovlennia-borodianky-ponad-590-obiektiv-onovleno-u-roboti-shche-61-zhytlovyi-budynok(дата звернення: 18.09.2025).

40. Tatarikova A. Post-invasion urban economic resilience in ukraine: a comparative study of Borodianska and Drohobytska hromadas. *Kyiv School of Economics.* 2025. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/08/POST-INVASION-URBAN-ECONOMIC-RESILIENCE_Tatarikova-Anhelina.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).

41. Бондар О. Б., Мельник Є. Є., Погорєлова О. М., Бицюра Л. О., Головатюк, Л. М. Аналіз результатів впливу військових дій на довкілля та інфраструктуру України. *Scientific Bulletin of UNFU*. Вип. *35*(1). 2025. С. 60-67. https://doi.org/10.36930/40350108

42. Балюх Н. Завдали шкоди на 630 млн грн: у Бородянській громаді роками незаконно вивозили сміття на землю комунальної власності. *Суспільне Медіа: веб-сайт*. 14.03.2024. URL: https://suspilne.media/kyiv/705402-zavdali-skodi-na-630-mln-grn-u-borodanskij-gromadi-rokami-nezakonno-vivozili-smitta-na-zemlu-komunalnoi-vlasnosti(дата звернення: 18.09.2025).

43. Сміттєві війни: суд зобов'язав ТОВ "Утілсервіс" відшкодувати Бородянці понад 1,2 млн гривень. *КиївВлада: веб-сайт*. 17.05.2025. URL: https://kyivvlada.com.ua/texts/smittyevi-vijny-sud-zobovyazav-tov-utilservis-vidshkoduvaty-borodyanczi-ponad-12-mln-gryven/ (дата звернення: 18.09.2025).

44. У Бородянці на місці будинку, який зруйнував авіаналіт у 2022 році, зводять нове житло. *MY.Стаття: веб-сайт*. 12.06.2025. URL: https://my.ua/uk/articles/article/2025-06-12-u-borodiantsi-na-mistsi-budinku-iakii-zruinuvav-avianalit-u-2022-rotsi-zvodiat-nove (дата звернення: 18.09.2025).

45. Київська область запустила сучасну екологічну переробку сміття. *Interfax: веб-сайт*. 01.11.2024. URL: https://interfax.com.ua/news/general/1024547.html(дата звернення: 18.09.2025).

46. Микола Калашник: У Бородянці вже відновлено понад 590 об'єктів. *Київська обласна військова адміністрація*. 02.06.2025. URL: https://koda.gov.ua/mykola-kalashnyk-u-borodyanczi-vzhe-vidnovleno-ponad-590-obyektiv (дата звернення: 18.09.2025).

47. Бородянка переходить на еко-режим: нові контейнери для сортування вже на місці. *Моя Київщина*. 20.08.2025. URL: https://mykyivregion.com.ua/news/borodyanka-perexodit-na-eko-rezim-novi-konteineri-dlya-sortuvannya-vze-na-misci(дата звернення: 18.09.2025).

48. Бородянка вкладе 2,9 млн гривень в реконструкцію площі Шевченка та парк Рудка. *Рупор Київщини*. 04.06.2025. URL: https://rupor.com.ua/news/borodianka-vklade-2-9-mln-hryven-v-rekonstruktsiiu-ploshchi-shevchenka-ta-park-rudka/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2025).

49. Еко Загроза. *Офіційний сайт*. URL: https://ecozagroza.gov.ua(дата звернення: 18.09.2025).

50. У Бородянці на дахах відновлених багатоповерхівок встановлюються сонячні панелі. *Київська обласна військова адміністрація*. 21.08.2025. URL: https://koda.gov.ua/u-borodyanczi-na-dahah-vidnovlenyh-bagatopoverhivok-vstanovlyuyutsya-sonyachni-paneli (дата звернення: 18.09.2025).